نیگاكانی ئاو..نیگاكانی ئازادین

دیمانەیەك لەگەڵ ئەنوەری ڕەشی عەولا

سازدانی: ئاوات حەسەن ئەمین

anwarrashyawla@yahoo.ca

ئاوات:لە میانەی خوێندنەوەو گوێ لێگرتنم لە شیعرەكانت,ئەوەم لەلا دروست بوو كە شیعر لای تۆ ((واتا))بە كرانەوەیە بۆ پرسیار كردن,گومان خستنە ناو یەقینەكان..لە كاتێكدا ئەمكارە ئەنجام دەدەیت فەلسەفە ئامادەیی هەیە لات,چۆن مومارەسەی ئەم حاڵەتانە دەكەیت لە شیعردا!؟

ئەنوەر: كە ماهیەتی مرۆ..تایبەتیەت و ئەو كارانە بێت كە ئەنجامی دەدات,ئەوانەش لە خۆیاندا فرە فۆرم بن و چیەتیان لێوەربگرنەوە...لە ئیختیارو ئیرادەو چەپاندن ودڵە ڕاوكێ و,كۆمەلێ چەمكگەلی تری فەلسەفی ودەرونی ومیتۆلۆژیش,ئەمانە بۆ خۆیان تەیفێكی فرە ڕەنگن و دەبنە زەمینەی ڕۆحی بۆ زایینە شیعرییەكە.جا ووشەكانی ئەو فەزا شیعرییەش بارگاوی دەبن بەو زەمینەیەی لێوەی هاتون و دێن.ئا لێرەوە گەر شامەبەستی شیعر بۆ ناساندن ونزیكبونەوەیەكی زیاتر بێت لە پانتاییە فەرامۆشكراوو نەبینراوو خەفەبوو نەناسراوەكانی ژیان و مرۆ,ئەوا خود نومایشە شیعرییەكە لە (نەبوونەوە)كەڵكەڵە فەلسەفیەكانیش لەگەڵ خۆیدا دەهێنێتە(بوون).جا بە شێوەی دژایەتی و هەڵوەشانەوەی بێت,یا خود بە هاویەكی و هەمەڕەنگی بوون...یاخود بۆ تەیكردنی ڕێگایەكی تر لە نێوان دژایەتی و هاویەكەكاندا(بێئەوەی مەبەستی بێت ئەم جەنگە لە سەر حسابی دەقە شیعرییەكە تەواو بكات!) بەڵكو بۆ خاتری ئەو گۆمانەیە كە نەشڵەقێنراون,كە خەون و خولیاو خەمەكانی مرۆیان ئیفلیج كردووەو وەك كەرەستەی خاو تێیدەڕوانن.گەر فەلسەفەش بەمانا خەستەڵۆكەكەی(كاركردن بێت لە نەزانیندا-ڕاسل-)ئەوا لە گەشتە ڕۆحیەكانماندا,بە بەشداربوونی ئەو ئەگەرانەی دەخوازین تاقیبكەینەوەو بیسەلمێنین وبیناسین, چەند باشە فەلسەفەش قسەی خۆی بكات و داكۆكیكەر بێت لەو فەزایەی ..كە تیایدا وجودێكی تری پێدەبەخشێت.ئا لەو پنتەدایە شیعر و فەلسەفە دەبنە یەكگیان و مینا ئاوەڵدوانەیەك قسەی دڵی یەكدی دەكەن.ئیتر كە شیعر شارستانیەتێك بێت ئەوا گشت ڕەگەزەكانی تریش دەكارن جێگە و ڕێگەی خۆیان هەبێت و,لە زیندوێتی و بەردەوامی ئەو شارستانە

شیعرییەشدا خۆشیان بپارێزن.ئەمەش ساتەوەختێ مەیسەر دەبێت کە دەستبەرداری ڕەهایی خۆیان بووبێتن و سروشتێکی سەرابی شیعرییانەیان وەرگرتبێت-واتە-شیعر کاریزمای خۆی نەک لە دەست نەدابێ بەڵکە لە خزمەت کاریزماکەشیدابن.گەر یەقینی فەلسەفە...فەلسەفەی یەقین تەنها رووی لە دەرەوەی خۆی بێت(بێئەوەی پایە لەرزۆکەکانی خۆی بینیبێت و ناسکردبێت ئەوجا بانگەشەی پێرفێکتی و کامڵی خۆیشی بکات)ئا لەوێرایە بینین و بۆچونەکانی ئەو دامەزراوە بە مادیی و مەعنەوییە دەخرێتە ژێر پرسیارەوەو گومان لە بالآیی و بێگەردییەکەی دەکرێ.جا کە نوسینی شیعریش بە دیوێکیدا جۆرێکبێت لە خود نوسینەوە,هەر ئەو خودە خۆی لە بەردەم تۆڕی وەڵامە کۆنەکان ,بڕیارە کۆنەکان,دڵنیایی و خەون و ستایلە کرمەڕێزبووەکاندا ببینێتەوە..کە هەراسانکەرو ڕێگرن لە بەر سەفەرەکانیدا. شاعیر لە رێگەی پێکهاتەی جۆر بە جۆرەوە(کە بارگاوین و دەرئەنجامێکیشن لە پرسیار لە سەر پرسیار و گومان لە سەر گومان) هەستی شاعیرانە و زەمینە رۆحیەکەی دەڕسکێ ...و سێوەکەی نیوتن ئاسا بەربوونەوە لە دەست خۆیدا نامێنێ,بۆ سەر زەوی وجودێکی تر کە بە گشت ڕەهەندەکانیەوە لەو واقیعە ئێکسپایەربووە ناچێت کە تیایدا دەژی و فاکتەری نامۆبوونیەکەشیەتی. ئا لەو رووبەڕوبوونە نابەرانبەرەدا..شاعیر چ سەرمایەیەکی هەیە جگە لە موبارەزەو سەماکانی ووشە؟!

ووشە ڕەنجەکانێتی,ووشەفیکر..وخەیاڵ..و جیهانبینی..و ئەرێ و نەرێکانێتی بۆ شوێنێکی ترو زەمانێکی تر-واتە-چون بەرەو میتافیزیکیاو سوپەرناتۆراڵیەتێکی ئیستاتیکیانە,لە دوی سۆراخ کردن و ئافەریدەکردنی کیشوەرێکی نەناسراوو بیرلێنەکراوو دەرکنەکراو..کە دەبنە مۆتیفێک بۆ ئەو چینە نەبینراو و نازنەکراوانەی ناوەوەی شاعیر کە ئامادەییان هەیە بۆ تەقاندنەوە بە تەلیسمی ووشەیەک..دیمەنێک..خورپەیەک, دەریچەگەلێکی ئەوها دەکەونە سەر گازەرای پشت کە جلەوگیرییەکی بەبەرەکەتانەی شاعیر دەکەن,بۆ تەعبیر لەو هەیەجانە ڕۆحیە گوزارشت لێنەکراوەی..کە کەرنەفالێکی ئیستاتیکی وەها لەگەڵ خۆی دەهێنێ کە زەمینەی دیالۆگە شیعرییەکە ساناترو بەپێزتر دەکات کە سیخناخە بە کۆمەڵێ پێکهاتەی ئەقلانی و عاتیفی و حیسی وا,کە ڕێنماییکەرو چاوساغە بۆ هاوئاهەنگی و هارمۆنیکیەتی(جەنگە)کانی..زمانی هەست و زمانی ئاخافتن و زمانی خەیاڵ و زمانی نووسین و زمانی داڕشتن و زمانی شیعر. بە شێوەیەک زمانی گشت ئەو زمانانە وەها ڕێکدەکەون,بە ناچۆراڵیەتێکی وەها دێنەگۆ کە زمانە ناوکۆییەکە,هەر خۆیان عەرشن و پاسەوانن و قفڵن و کلیلیشن!بەڵێ..هەر لە پلەی سفری ئەو نووسینەدایە بەرە بەرە ووشەو ڕستەو هێماو ئاماژەو ڕەمزو دەستەواژەو ئەیکونەکان,بە شێوەیەکی دینامیکیانە لە ناو یەکدیدا دەپیتێن و ئاوس دەبن و دەزێن..و مانا دەرونی و دەلالیەکان,مەبەستگەرایی یاخود فەلسەفەی شاعیر لە شێوازە شیعرییەکەدا نومایش دەکەن بێئەوەی لە((ڕووبەرە بێڕووبەرەکەی تێکستە شیعرییەکەدا))شاعیر پێشوەخت بڕیاری دابێت((چێژ..ونامە..وجیهانبینی..و ریتمەکان, کە وەک- یەکەیەکی ئۆرگانیکی- لەشە زیندووەکەی تێکست پێکدەهێنن))چۆنبێت و چۆننەبێت! بەڵکو ئەوە نارسیستیەتە شیعرییەکەیە لە لابراتۆرییە-دلڕەق و میهرەبانەکەیدا-خەسڵەت و ماهیەتی,هەموو واتا و ڕەگەز و کەرەستەکانیتر

به شێوەیەک دەگۆڕێت..کە دەنگ و ڕەنگ و بۆ و سەماکانی ئەو وەربگرن..و بە هەست و پێستەوە لە خزمەت ستراتیژییەتە ئیستاتیکییەتەکەیدا بن..و گشت کایەو ڕەگەزەکان هەیبەتە فەنتازییەکەی شیعر پیشانبدەنەوەو قسەکانیان لە ناو کەش و هەوای قسەکانی ئەودا-شیعر-شوناسیتر وەربگرن! بەو مانا سۆفیانەیەی(ئەقڵ خزمەتکاری دڵ..و ئەقڵیان بۆ دڵ ئافەریدەکردبێ-ئیمام غەزالی-).ئیدی ..تا ئەو هێڵە بەیانیە -تەعریفنەکراوە-نەیەتە وجود,ئەو پنتانە ناناسینەوەو نازانین کەوتونەتە کوێی ئەو ڕووبەرانەی کە بێ ڕووبەرن ..و ئا لە ویرایە شاعیریش تەعریفێکی تر وەردەگرێت و لە ئاستێکی تردا دەگاتەوە بە خۆی.نەک دەقی خستبێتە ناو تەعریفێکی پێشوەختەوە.

کە پرۆسەی هاتنەدنیای شیعر بارگاوییێت بە-نادڵنیایی-لەبەرانبەر-دڵنیایی -یەقینەکاندا (مرۆ ناچار دەکات کە هێزەکانی خۆی ئاشکرا بکات-فرۆم-)بۆ خاتری تەقاندنەوەی ماناو دەلالەتە جێگییرەکان و بەخشینی ماناو دەلالەتی ترو,شێواندنی بونیادی تاک ڕەهەند..وتاک شێوە..وتاک پەیامی..و بۆ فرە ڕەهەندی و فرە شێوەیی و فرە پەیامی و فرە مانایی و فرە ئاماژەو دەلالەتەکان.

ئەم ئاوەدانکردنەوەیەش کە لە- ویران-ەکانمانەوە دەستپێدەکات..لەو ڕماندن و ڕامان و سەرلەنوێ بیناکردنەوانە خودی شاعیرەکەش دەگرێتەوە.ئەم خەیاڵە باڵایەش..باڵایی خۆی لە(مەرگ..ولەدایکبوونی بەردەوامدا)فەراهەم دەکات-واتە-گومان لە سەرخۆی و پرسیار لەسەرخۆی..ڕوئیایتر لەسەرخۆی بە پێشمەرج و پاشمەرج دابنێت!چونکە کە وێنەی دواخەیاڵ بوونی نەبێت ,کەواتە دواگومان و دوا پرسیارو دواڕوئیاش وجودیان نیە,هەر ئەمەشە ئەگەری کرانەوەکانی مەحاڵ!جا کە فەلسەفەش بەبارێکی تردا(بیرکردنەوەبێت لەسەر بیرکردنەوە-ڕێبوارسیوەیلی)ئەوا شیعروفەلسەفە لە مەملەکەتەکانیاندا ئامادەباش دەبن بۆ ئەگەری تێکستی ترو وێنەی ترو سەفەریترو کەڵکەڵەو هەڵکۆڵینی تر!

ئاوات: بێدەنگیت لەم ساڵانی دوایدا..بێدەنگیت بەو واتایەی(خۆت گوتەنی:گەڕانەوە بۆ ژوورەکەی خۆم و خەڵوەتگای تەنیایی بە مەبەستی کارپیاچونەوە)پیاچونەوەی دوێنێی ڕوانینە جیهان بە چاویلکەی ئایدۆلۆژیاو ئەمرۆی قوتاربوون لەو کارە.چی دەڵێیت لەبارەی ئەمەوە؟

ئەنوەر: وایتێدەگەم..مرۆ گەڕیدەیەکی مۆلەق و نامۆبێت لە نێوان (باوەڕ..بێباوەڕی..و گوماندا).هەر ئەم حاڵەتە ناکۆک و ناهاوسەنگەشە کە ناچاریدەکەن لەسەر هەنگاو..وبڕیار..وبیرکردنەوەکانی بووەستێ و تاوتوێیان بکات و بیانخاتە ژێرپرسیارەوە,چونکە کێشەی وجودی مرۆ ئەوەیە بە دوای ڕێگەیەکدا هەڵوەدابێت,جا کە لە دەرەوەڕا نەیبینیەوە..ئەوا ناچارە لە ناو خۆیدا بۆی بگەڕێت و لە ناخیدا کەشفی بکات یاخود ئافەریدەی بکات,کە وێدەچێ هیچ لە ڕێگاکانی تر نەچێت! جا کە ئایدۆلۆژیاش یەکەم ڕێگاو دواڕێگابێت..ولە تۆبۆگرافیاکەی خۆیدا بە بەڵگەنەویستەکانی:مەودا..وئاڕاستە..وجوڵە..ومەبەستدارییەکان سەراپاگیرانە کۆنترۆڵ بکات,ئەوا لەو نێوەدا پەنجەرەیەک نامێنێ بۆ ڕوانین و هەناسەدان!تەنها ئەو پەنجەرە موزەوەرانە نەبێت کە

ئایدۆلۆژیا خستونیەتە سەرپشت بۆ نیشاندانی کۆتایی ئەگەرەکان و پێویستی مانەوەی ئاسۆ تاقانەکەی خۆی و ناشیرینی دوژمنەکانی-کەواتە-چونەوە ناو ژوورەکەی ڕۆحم...بۆ هێنانەگۆی ئەو بێدەنگیە تەمەندرێژەیە کە غەوغای ئایدۆلۆژیا نەیهێشتبوو دەنگی بە هیچ جێگایەک رابگات..ونەیهێشتبوو بە زمانی خۆیشی لە ماهیەت و تایبەتیەتە جیاوازەکانی بدوێ.چونکەماڵی خودو تاک و تەنیاکان ئەو ماڵانەن بەهایەکیان نییە بۆ تێرامان لە فەرهەنگی ئایدۆلۆژیادا(تاکەکان بۆ ئەو هەر تاکن..وشتی یەکەم و کۆتا یەک شتن..وجۆر بۆ ئەو مەفهومێکی نیە-نیتشە-) ئایدۆلۆژیا کە بە دوی هێزەوەبێت(هێزیش لەرێکخراوبووندابێت)..ئەوا دەبێ جەڵەبیانە هەموو شتەکان بنرخێنرێ.بەڵێ ویستم لە ژوورەکەمدا بەووشەگەلێکدا بچمەوە کە لەلایەن ئایدۆلۆژیستەکانەوە بۆ ئینسانی تاک و تەنیای داتاشیبوون

وبە:گێرەشێوێن..کارنەکەر..خودپەرست..سەرلێشێواو..بێبەرنامە..هەلپەرست..زماندرێژ...تاد

ناویدەبردن! نازانم ئەو واقیعیەتەی ئایدۆلۆژیا هەمیشە دەیکاتە پێوانە بۆ راستێتی خۆی بێ مرۆ چ واقیعیەتێکە؟! لە کاتێکدا مرۆ خۆی واقیع و ئەودیو واقیع و بگرە واقیعی واقیعەکانە(مرۆ پارسەنگی هەموو شتێکە-سۆفستاییەکان-) ئایدۆلۆژیا لە کاتێکدا ترسناکیەکەی دەردەکەوێ کە هەر چی شتە بۆ خۆی لوشدەدات..ومۆری هەقیقەتی خۆی لێدەدات. تاکەکان لە تاکێتی راستەقینەی خۆیان دادەماڵێ و بە ناوی بەرژەوەندی گشتیەوە دەیانخەسێنێ و دەیانکاتە سەرباز. ئەزمون و تێگەیشتن و لێکدانەوەی خودی خۆم ئاوام پێدەلێت:زەمینەکانی ئایدۆلۆژیا مینرێژکراون و بە نۆبە دەتەقنەوە(ناتکوژێ بەمانا فیزیکیەکەی)وەلێ هەرجارەی شتێکت لێ زەوت دەکات:بیرکردنەوەت..ئیختیارت..سەربەخۆیت..ماهیەتت..دڵت..رۆحت.

گشت ئەمانە تیرۆر دەکاو لە بری گشت ئەمانە کەرەستەی تایبەتی بیرۆحی خۆی تێدەکات!! گەرچی ئایدۆلۆژیا لەبەر ماقولێەت و رەوایەتیدان بە خۆی گشکاتێ بە ناوی مرۆڤەوە قسەدەکات..وەلێ ئەوەی بۆ هەمیشە لەو مەملەکەتە داخراوەدا بۆ ئەبەد مرێنراوەو بێدەنگکراوە خودی مرۆ خۆیەتی.خود هیچ متمانەیەکی بە خۆی نامێنێ و گشتی دەبەخشێتە ئایدۆلۆژیاکەی چونکە ئازادییەکەی دەکوژرێ.خودێکی ئازادە دەتوانێ متمانەی بە خودی خۆی هەبێت.وێدەچێ کەسێ بپرسێ کەوابێ ئایدۆلۆژیاش بووە(سێوە حەرامکراوەکە)دەڵێم:نا!بەڵام کردنەوەی ئەو سێوە چەندێ پێویست بێت بە قەد بارتەقای ئەو پێویستیە گومانی دەوێ.ئاخر(مێژووی بیرکردنەوەکان مێژووی ئایدۆلۆژیاکان نین-فۆکۆ-)هەر لەبەر ئەوەیە ئایدۆلۆژیا

پێدەزانێ گومان مەحفیشی نەکاتەوە ئەوا دەکارێ پشووی لێببرێ و هەراسانی بکات. هەربۆیە ناچارە بۆ پاراستنی وەهمەکانی خۆی گومانکوژ بێت و بە دوژمنی خۆی بزانێت.لەهەر جێیەک ئایدۆلۆژیا هەبێت..دەبێت گومانیش بوونی هەبێت و لەسەر سەریەوەبێت.ئەگەرنا کردنەوەی ئەو سێوەو خواردنی ترسناکیش نەبێت ئەوا ناتەندروستە! مەوفەقیەتی گومان..خامۆشکردنی بزێوییەکانی ئایدۆلۆژیایەو مەوفەقیەتی ئایدۆلۆژیاش خامۆشکردنی گومانە!چونکە ئایدۆلۆژیا یەکێکە لە زارۆڵە خۆشەویستەکانی موتڵەقیەت.بەڵێ دەزگاکانی ئایدۆلۆژیا(لە یەککاتدا پاڵنانە بە ئینسانەوە تا دوا

ئاست و پلەکانی تاکیەتی و لە هەمانکاتیشدا کۆکردنەوەیان لەناو بونیادێکی تۆتالیتاریداو کۆنترۆڵکردنیان لە بەرزترین پلەدا-بە پێی دیدگای فۆکۆو تەئکیدکردنەوەی جابری لە رۆژهەڵاتدا-)جا کە ئایدۆلۆژیا خۆی ببێتە چەق و چەرخی شتەکانی ترو قوتیانبدات و لە مەدارەکانی ئەودا باوەخولێیان بێت و دوا تەعریفیشیان بداتێ. بۆیە دەبێ ناچاربکرێ..هەر هەنگاوێکی بەپەرواو بێپەروا دەنێت دەشێ بە پەرۆشی ئەندێشەی ئازادی گومان هەڵبسەنگێندرێت.کە ئایدۆلۆژیا لە دوا تەفسیردا بیەوێین بۆ داگیرکردن و ئامرازکردن,ئەوا قسەکەرانیشی لە نێو ئەو مەنگەنەیەدا لە قەرەقۆزێک زیاترنین(ڕابەر شوانە و ڕەشە خەڵک دەبنە مێگەل و ئەوانەش هاوسەنگی نێوان شوان و مێگەل دەپارێزن سەگەکانن-نیتشە)ئایدۆلۆژیا لە یەکخاڵدا بۆیە جەللادە,چونکە یەکەمین قوربانی بانگەشەکەرەکانی خۆین..هەر لە زمانی ئەو قوربانیانەشەوە سەلا لە دیداری بێگوناهی خۆی هەڵئەدات,بەمکارەیان درۆزن دەبن لەگەڵ خودی خۆیاندا..وقوربانی بونی خۆیان دەڕازێننەوەو بانگهێشتی ئێمەش دەکەن بۆ ئازادی لە دەست جەللادەکانی تر.وەکئەوەی ئایدۆلۆژیاکەی لەمەڕخۆی فریادرەس بێت و جەللاد نەبێت بەسەر خۆیەوە.ئەمەش جێی سەرسورمان نیە چونکە(ئایدۆلۆژیا تریاکێکی نوێیە بۆ خەڵک-کارل پۆپەر-).

ئەو پرسیارەی لێرەدا دێتە پێشێ وێدەچێ ئەوە بێت..کە ئایا کەسێک خۆی بەو گرفتانەی ئایدۆلۆژیا مەلاشوی هەڵدرابێتەوەو بەئالیاتەکانی هەمان گرفتیش تەعریفی گشت دیاردەیەکی کردبێ و ..گرفت تا سەر ئێسقانی رۆچوبێت و ماهیەتی ئینسانیانەی لە نێو حەسارەکانی ئایدۆلۆژیادا نابوت بوبێتن و ,جەوهەرەکەی بە هەزارویەک ڕایەڵی نەبینراو گەمارۆدرابێت..چۆنچۆنی بەو فرە فاقیەوە دمم لە گرفتەکانی ترەوە بدات و رێگاچارە بۆ خۆدۆزینەوە یاخود ڕزگاربونیان پێشنیار بکات؟ بەڵێ من یەکێکبووم لەو عەوامفریبانەی ئامرازبووم..وکۆیلەبووم..وقوربانیبووم! نوقلانەی ئازادیم بۆ خەڵکانیتر لێدەداو خۆم کۆیلەی مەرجەعێک بووم.لە دڵنیاییەکی ئەنتیکە و سەیردا دەژیام و شانازیم بەوەوە دەکرد,کە گوایە ئەوەمنم لەگەل ڕەوتی مێژووی مرۆڤایەتیدا دەڕۆم و,من یەکێکم لەو ڕەوتە سەرەکیانەی کە حەتمەن دەگات بە ئازادی و یەکسانیەکان!بەڵێ منیش یەکێکبووم ((لەو بۆقانەی بەدەوری زەلکاوەکانی ئایدۆلۆژیادا قیرەقیرم دەهات)) کە ئیرادەی ئازادی تاکەکان لە ناو قەدەری ئایۆلۆژیادا ئەنفال بکرێن و ,ئایدۆلۆژیا مرۆڤی بۆ گەمەکانی دەسەلاتی خۆی بوێ و گشت دیاردەکان بەشت(شیئ)بزانێ بۆ راگرتنی زیندوێتی خۆی..ئایا ئەمە لە یەککاتدا کۆمیدیاو تراژیدیاش نیە وابزانی ئازادیت؟!! من لەت ببوم.چونکە دەستێکم بەدەستی دڵنیاییەکانی ئایدۆلۆژیاو دەستەکەی تریشم بەدەست نادڵنیاییەکانی ئەدەبەوەبوو!

وێدەچێ هەر ئەمەش یەکەمین پریشکی لێکدانەوەو بیرکردنەوەی جیاوازی من بوبێت.گەرەکم بوو لە تابووتی ئایدۆلۆژیا بێمە دەرەوەو بێژم:من نەمردوم و ئەوەتا خەونم..گۆرانیم..سەمام..گەڕانەکانم! بەڵێ شکاندنی دەرگای حەساری ئایدۆلۆژیاو سەرفرازبوونی تاکەکانی..بەرەو چەند رێیانێکیان دەبات,ئیدی لە هەڵبژاردنی وازییەکاندایە دەبینین لە تەنهاییدا ونتربووین..,یاخود جۆرێک لە خود

دۆزینەوە..وخود بونیادنان لە دنیای(ئازادی ئیرادەو بیرکردنەوەی جیاواز شکۆفەی کردووە) گشت ئەم بۆچونانەی سەرەوە بەو مانایە نین,خود قەڵایەک بە دەوری خودی خۆیدا هەڵچنێ و نەیەتە دەرەوە! بەڵکو ئەوەیە خود چۆن لە گشت قەڵاکاندا توشی خود فەرامۆشی نەبێت و لە بێگەردییان دڵنیا نەبێت! پێموایە نادڵنیاییەکان فاکتەرێکی باش بن بۆ ئەوەی مرۆ بخەنەسەر کەڵکەڵەی ئەوەی بەرە بەرە دابرێت لە قەرەباڵغیەکان! ئەو قەرەباڵغیانەی ئەو هیچ دەستێکی تیایاندا نیەو,(خود دواندن و ئەویتر دواندنی)لەسەر پێوە دەدەن یاخود دروستر لێ وندەکەن.گەرچی مرۆ لە سەرەتادا دێتە بوون(تەنهایە)ناڵێم(تەنیایە)چونکە ئەو هاتنە دنیایە جەبرییەتێکەو دوور لە ئیرادەو ئیختیاری مرۆڤەکە بەسەریدا سەپێنراوە.کەچی (تەنیایی)چەمکێکی جیاوازە,کە مرۆ بەئاگاییەوەو دوور لە جەبرییەتی دەرەوە هەڵیدەبژێرێت و دەبێتە مایەی دۆزینەوەی نەک ونکردنی!

تەنیایە..لەوەدا کە خۆی چەمکەکان بەرهەمدەهێنێت و مانای تازە بە شتەکان دەبەخشێت و شوناسێکی تازەتر بە خۆی دەدات بەدەر لەو شوناسانەی ئەقڵیەتی باو لەسەری رێکەوتون و بڕیاریان لە سەریداوە.گەر لەو میانەدا سەیر بکەین(تەنیایی بەهاتەو)(تەنهایی نەهاتە)بۆ نمونە:دیکتاتۆرەکان تەنهان..چەندێک لە دەرەوەرا چواردەوری خۆیان دەتەنن..ولایەنگری خەڵکی بەزۆر یا دیماگۆگیانە دەستەبەر دەکەن,کەچی هەر دەبینن تەنهان! کەچی ئەهلی فیکرو نوسین رێک بە پێچەوانەی ئەوانەن و چوار دەوری خۆیان چۆڵ دەکەن و بەمکارەیان:دەیانپەرژێ لە نێوان خۆیان و دەوروبەریاندا وردتر..وقوڵتر..ولێپرسراوانەتر..وعاشقانەتر ڕابمێنن و لەو مەسافەیەدا کە لە نێوان خۆیان و ئەو شتەی پەیوەندی لەگەڵدا پەیدا دەکەن دنیایەکی فرە دەوڵەمەند لە خەیاڵ و وێناو تەئەمولاتی وەها بخولقێنێت و سەرفرازانە بێژێت:ئائەمەیەئاسمانی راستەقینە بۆ فڕینی من!کەوابێ قەرەباڵغی تەنیایی..ئیختیارییەو دوورە لە جەبرەوەو جێگەورێگەی ڕۆحی خۆی پێدەزانێ و,هەموو دیالۆگێکیش دێتە گۆرێ ڕەفیقانەن. کەچی (تەنهایی)توانەوەیە لە قەرەباڵغیەکی ناچاری و فەرزکراوداو دیالۆگەکان نەزۆک و کارتۆنی و مێگەلین,یا هەر نین!بە مەزەندەی من هەر نوسەرێک زەمانێکی تایبەت و تەنیا و تاقانەی بۆ خۆی ئافەریدە بکات و بدۆزێتەوە,ئەوا ئازادییەکی تایبەت و تەنیاو تاقانەشی بۆ خۆی دۆزیوەتەوە. هەموو تاکێکیش لە نێوان کێشمەکێش و کێبەرکێی(تەنهایی و تەنیاییدایە)چونکە-تەنها بیرنەکەرەوەیە..چەپێنراوە..دەستەمۆیەبێدەنگە..نەزۆکە..بێزارە لە هەموو شت!کەچی -تەنیا-رێک پێچەوانەی خەسلەتی ئەوەوەیە.چەشنی (جوناسانی نەورەسی)ریچاردباخ,کەرێبوار سیوەیلی لەبارەیەوە گوتوێتی:

(شۆرش و یاخیبوونی جوناسان شۆرشێکە لە پێناو جیاوازیداو ڕۆچونێکە بە ناخی -خود-دا بۆ بەرگریکردن لە سەربەخۆیی خۆی) (ڕێگەبدەین تەنیایی ستران بچرێ ..شت بنوسێ..بەسەر شەقامەکاندا پیاسە بکات-سپهری) (زیندەگی نەشئەی تەنیایی عاشق هەمیشە تەنیایە-سپهری-) پێموایە تەنیایە لە ڕوئیادا..لەخۆخوێندنەوەدا..لەفەنتازیا باسەفاکانیدا,کەوابێ بەو مانایە نیە پەیوەندییەکان بکوژرێن و لە ئاستیاندا غەمساردبین.بەڵکە هەڵیاندەبژێرێت و بە قوڵی و پتەوی و دەکەوێتە پەیوەندییەوە لەگەڵیاندا. گشت ئەمانە لە ئەشکەوتی ئایدۆلۆژیادا بڤەن و

جێگەیەکیان نیە لە ئیعرابدا.بە کورتی منیش ئەو تەنیاییە دەخوازم کە(ئەقڵ و دڵی تیا ئازاد دەبێت-نیتشە-).ئیدی لە بەرامبەر تاک رەهەندی ئایدۆلۆژیادا..فرە ڕەهەندی و,تاک ڕێگایدا فرە ڕێگایی و ,لەجێی تاک ناوەندیدا فرە ناوەندێتی.جا ئەگەر(لە پشت هەر ڕەتکردنەوەو هێرشێک بۆ سەر ئایدۆلۆژیا ناپلیۆنێک وەستابێت-پۆل ریکۆر-)ئەوا لە پشت هەموو ڕەتکردنەوەو هێرشێک بۆ سەر تاک و تەنیاکان ئایدۆلۆژییەتێک وەستاوە!چونکە پێموایە ئایدۆلۆژیا جەنگی گشت (تەنهاکانە)دژ بە(تەنیاکان).

ئاوات:توخمی ئاو..توخمێکی شەفافی بوون و ئازادبوونی روانینە,گەرانەوەیە بۆ سەرەتاکانی سەرەتا..ئەو تێروانینە چیە کەوای کردووە-ئاو- ئامادەیی هەبێت بەو زۆرییە لە شیعرەکانتا؟

ئەنوەر: نیگاکانی ئاو..نیگاکانی ئازادین بۆ من.جیلوەکانی ئاون,دەستی ئەندێشەکانم دەگرن بەرەو سەرمەدییەتی سەما.بێسرەوتی ئاو..دەلیلی نەبوونیماڵێکە بۆسرەوتن.گەشتی ئاو بەناو سروشتدا,گەشتی پر لە ماخۆلیای رۆحی منە بەناو دەقەکانداو ئیشراقی ئاویش بەنامۆییە نائاشناکانم ئاشنا دەکەن.
ئەو چاوەی ئاوی پێدەبینم هەمان چاوە ئاو لێیەوە دەمبینێ.هەروەک ئەنجیلۆس سیلیۆس خودای پێدەبینێ.وێدەچێ یەکەم فیتنەو تەلیسمی جێ پەنجەی باران لەوکاتەوە بوبێت,کە مناڵبووم ...وباراناوی ناو گۆلاوەکانی نێوان قوتابخانەو ماڵەوە کێشیان دەکردم.لە وێنەی ئاسمان و درەخت و خانووەکانی ناوی بە قوڵی و سەرسوڕمانەوە ڕادەمام.بە چاوی مناڵانەی من یەک کەون لەو رووبەرە چکۆلەیەدا مەلەی دەکردو خۆی مەلاس دابوو...منیش بە هەموو حەزێکمەوە گەرەکمبوو خۆم هەڵدەمە ئەو قوڵاییە بێبنەوە!کەچی لە هەمانکاتدا بەترسیشەوە سەرم شۆڕدەکردەوە,دەترسام بکەومە ناوی و ئیتر کەس نەمبینێتەوە.کێ دەزانێ.. ئەو گرێ و ترس و خۆشیە چەپێنراوانە مۆتیڤێک نەبن بۆ ئەو لێخوردبوونەوە عاشقانەیەی من لە ئاو.گەر(لە ناخودئاگاییدا شتەکان فەنانەبن و ئەبەدی بن-فرۆید-)ئەوا ترسیش لە پانتاییە نەناسراوو لەدەستچووەکانەوە گەراکانی دەپیتێنەوە.بەڵێ..ترس لەوەی یارییەکانی منالیم نەمناسنەوە..ترس لە دەرگا عاسیەکانی غوربەتی..ترس لە پەژموردەبوونی گوڵستانەکانی عیشق!وا هەست دەکەم خودی ژیان مامان و گۆرهەڵکەنی ئەو ترسە کەینونیانە بێت,کە هەر دەڵێی جاویدانین!جا کە ترس..تەنیایی..گوناهـ..مەرگ..چاوەروانی,بێن و لە ووشەدا چینەو لانە بکەن و ماناکانی خۆیان بەدوا مانا نیشانی ئێمە بدەن!ئیدی ئەرکێک لەو نێوەدا بۆ ئەدەب پەیدابێت ,مەحالاتی نێو موتەناهی و لاموتەناهیەکانە.بۆخاتری هەڵکۆلین و دواندنی زیاترو گۆڕینی موتڵەقیانە بە نسبیەت!ئەمەش بە پێبەخشینی وەزیفەی تر دەبێت لەسەر ووشەکان,چونکە(شاعیر لەو جیهانەدا دەژی کە دروستی دەکات-ئەدۆنیس-)ئەمانەش دەبنە باعیسی ئەوەی گەرچی ترس لالمان دەکات..وەلێ بە گۆڕینی جێگەو رێگەو ناوەندی ماناکانیان هەر ئەو برینانەی خۆیان دروستیان کردووە جارێکی تر بۆمان تیمار بکەنەوە.بە بارێکی تریشدا وایدەبینم

پەیوەندی و پانۆرامای (من..باران,باران..من) خۆویست یاخۆنەویست ئەوەبێت لە مەملەکەتی شیعردا لە دوی ئاشتبونەوەیەک هەڵوەدابین لە نێوان مرۆڤ و سروشتدا!ئەمەش خود بە خود دەخوازێ بگەڕێین بۆ ئاشنابوونبەڕەهەندە نائاشناکاتی ئاو. باران کردەیەکە لە نێوان ئاسمان-زەوی,نادیار-دیار.لێرەوەهەڵکۆلینی ڕەهەندەکانی باران بردنەوەی منە بۆ ناو خودی خۆم ,لەساتەوەختی..گەیشتنی چالاکترین سپێرم بۆ حزوری هێلکە,تروکانی هێلکەو گەورەبوونی لە ئاودا.ئیدی لەوێوە..لە هەمووڕاوە,

لەهیچڕاوە ئاخاوتنەکان دەستپێدەکەن کە پرۆسەی خودنوسینەوەیە,تاوەکو گەیشتن بەدەق..دەقێکی ئاوی. لە میانەی ئەو خودنوسین و خود خوێندنەوەیەدایە بە زنجیرەیەک لە دیار-نادیاردا دەرۆین و,لەدواجاردا کارلێکەکان و هاوکێشەکان دەبنە سەرەتای نادیارێکی تر..کە ئەمەش مۆتیڤی بەردەوامی و سەرهەڵدانی نوسینی ترە لەناونوسینداو,کرانەوەیترە لە ناو ئاسۆی تردا.گەر ئەمانە ئیحاگەلێکبن بۆ گوزارشتکردن لە نائارامیە کەینونیەکان-ئەوا-لەو سروتەدایە بێزمانی باران دێتە زمان و تلقائیەن تێکەڵ بە ئەندێشەکانی ئێمە دەبن-واتە-بە ئەزمونکردنی دنیا ئەزمونەکراوەکانی باران.بەمەش رووبەرەکانی-تخیل-و ئیختیارەکانیش کارسازیان فرەوانتر دەبن و دواجار بە رۆح ئیفلیجی و غەمساردییەوە لە رۆحی زیندوی باران ناڕوانین و ..ریتم و سەماو رەنگەکانیش بە رۆح والآیی خۆیان رۆحی ئێمەش والآتر دەکەن و بێ هیچ تەکلیف لەخۆکردنێک ناچۆڕاڵیانە زمانیان دەپژێ و بە زگماگی خۆیان لە خۆیان دەدوێن و هەقایەت و خەوننامەکانیانمان بۆ دەگێرنەوە.بەڵێ لە نێوان من..باران,باران..من بالآنس و هارمۆنیکیەتێکی وەها پێکدێت کە منی باران و بارانی من بە رەهەندەکانی گیانی یەکدی غەریب نابین.سواربوونی کەشتیە رەنگاورەنگەکانی باران و بە ناخودابوونی(کاپتن)من,بۆ سەفەرنامەکانی ئەویش دەبێتە(رێکەوتنامەیەکی ئیستاتیکی)ئەوتۆ کە بە گوێی خۆمان گوێمان لە گۆرانی و زەمزەمەکانی ناخی یەکتر دەبێت لەو سەفەرانەدا. نەک ئەحکامە پێشوەختەکانی ئایدۆلۆژیاو تەوری کڵێشەو-برۆکۆست-ی ئەو لۆجیکانەی دەمانخەنە سەر قەرەوێڵە بیرۆحەکانیان.

گەر ئەم رزگارییە بۆ باران شیاوبێت-ئەوا-دەکاتە کۆنکرێت بوونی رزگارییەکانی ئێمەش.ئاخر بیرمان نەچێت لە نێوان ئەو کارلێکە دەرونیانەی ئاماژەو ئاخاوتن و خەیاڵە سرکەکاندا(منی شاعیر)بە مانا تازەکان دروستبونێکی تر دروست دەبم.ئەم دروستبوونەش تائەو ساتە بە تازە نازدەکرێت کەلە لایەک..لایەنە دووبارەنەبووەکانی باران ببێتە ئامانجی خەیاڵ و رامان و -دابڕانێکی-جیدی لەگەڵ گوزارشتە وتراو..وقبوڵکراو..وفۆرمالیتەکانی پێشوو رویدابێ و -گەیشتن-بە وێنەو گوزارەی تری ئەوها کە خۆشت دەچیە ئەو گەلەرییەوە وەک هەر کەسێکیتر بە تاسەو ئیشتیاقێکەوە دەروانیتە ئەو تابلۆ تەلیسماوییانەی باران.گەر وەسوەسەی(هاوئاهەنگی-نائاهەنگی)لە نێوان جینالۆجیای من..باران,باران..من بێتە دەست,هەرلەوێدا نەمرییەکی وەهمی بۆ :پرسیارو گومان و سەفەریتر دێتە پێشێ!بەڵێ کە ئاو ئەگەرە لاموتەناهیەکانی وجودبێت و(جوانیش دەربرینی عاشقانەی شێوەکان بێت-سپهری-)ئەوا ئاو یاخود باران,ئەو فرەشێوە..بێشێوەیە کەتا

نازمان کردبێت..نازنەکراوە.جا کە ئاو ,ئەو تەلیسمە بێت لە دەریاوە تەنها بگەینە سەرابی..ولە سەرابەکانیەوە بکارین بیابانە بێ سەرحەدەکانی بدوێنین,ئیتر چۆن لە دوا وێنەی دڵنیابم؟دەشێ هەر ئەو گومانە یەک لەدوایەکانە

هۆیەکبن بۆ وێنە لە دوای وێنەو,خەیاڵ لە دوای خەیاڵ رێچکە ببەستن و تێر لە بینینیان نەخۆم! ئیدی باران ئاماژەیەو ئاماژەی تری تیا لە دایک دەبێت.جا منیش منالێکی لاسارو دانەسەکناو لە باغی هەمیشە تەرو سەوزی زماندا بۆ جوانی و سیحری باران دەگەرێم.باران منالێکە..و بۆ ئەبەد بە منالی دەمێنێتەوە(شاعیر ئاسا).فرە مەودایی ..من و باران, باران و جیهان, جیهان و من, من و بوون, بوون و باران, جیهان و بوون..تادکارلێکێکی هێندە ئالۆزو بە بەهات پێکدەهێنن کە تیایدا نامۆ دەبم..نامۆبونێکی شیرین و بە بەرەکەت! ئا بۆ من –شیعر-خۆنامۆکردنە هەم خۆدۆزینەوەیە.خۆحەشاردانەو هەم خۆکەشفکردنە! ئەم گەمەو سەما سرکانەش جێگیرنین,تا دوا مۆریان لێبدەین و لە مالی تەعریفێکدا جێگیریان بکەین. گەر شیعر کەوتە ئەو راوگەیەوە,ئەوا گەمەو سەماکانی تەزوین و جولەیان جولەی راستەقینەی رۆحێکی ئازادو سەرفرازبوونین.

ئەو بێجولەییەش مەرگی ئەندێشەکانە! ئا بیرم نەچێت..ئەو یەکتر دواندن و هێنانە قسەیەی نێوان من و باران,شتنەوەی وێنە نەشۆراوەکانی ناخی یەکتریشەو,بە پێویست دەرژێینە ناو دەهالیزەکانی دەرونی یەکترەوە,بەزمانێکی تر جارێک خۆی پاکدەکاتەوە لەبەر من..وجارێک من پاکدەکاتەوە لەبەر خۆی.ئەم رێکەوتنە پر ئالۆگۆر و جیاوازییەش مەرجێکە بۆ زامنکردن و بوژاندنەوەی(دیالێکتیکی مانا). باران نەوتراوەکانی من دەلێت و منیش نەوتراوەکانی ئەو.ئەو جارێک سێبەری رۆحی منە..وجارێک من سێبەری رۆحی ئەوم.ئاخر ئەم جوانیە پر ناشیرینیەو,ئەم ناشیرینیە پر جوانیەی دواندن و هەقایەتەکان و تەواونەبوونیان دەستەبەرکەری درێژ کردنەوەی زیندەگانیە لەبەردەم شەهرەیاری مەرگدا! جا کە ئاو دایک و باوک و فرزەندی وجود بێت!بۆ هەر جێگەیەکیش بچین لەگەلمانداییەو لەناوماندایەو ناتوانین بیخەینە ناو سەجەرەی نەبوونەوە,بگرە بگەینەجیلوەگای نەبونەکانیشیەوە جاوەرە واز لە شتێک بهێنە خۆی دایکی شێوەکان بێت؟ئەمەش ئاشوبێکی شادی هێنەرو دڵنشینە..وانیە؟

ئاوات:(لەنێوان کەوتنە خوارەوەی گەلایەک و لقی درەختێک,بیابانێک هەیە)ئەمە کۆپلەیەکی چرە لە شیعرێکتا,قسەکەم ئەوەیە:زەمەنی پێوانی شاعیر جیایە لەزەمەنی پێوانی ئاسایی,کەواتە شیعرنوسین کردەی هەولدانە بۆ دروستکرنی جبهانێکی تر,کە دیارەبە تێروانینی شاعیر جوانترە لە جیهانی ئێستای.

ئەنوەر: هەلبەت ئەو مەنزڵە بێ مەنزڵەی کە شاعیر گەرەکیە تیادابسەکنێت یۆتۆبیایە!یۆتۆبیاش..تەلاقی خۆی وەرگرتووە لەو تەعریفاتە

واقیعیەی کە دراوە بە(شوێن و زەمەن)ئەو واقیعیەتە جاڕسکەرەی کە هەرخۆی دنەدەری شاعیر بووە بۆ ئەو دنیا بێسەروشوێنە!جاکە ئەو

واقیعە لەناو خۆیدا دەمکوتی کردبێ..ئەوا لە یۆتۆبیاکەیدا دێتە دەنگ و هەموو ئەو رەگەزانەشی ئیشیان تیادەکات دەمامکی گۆڤەندی ناو ئەو یۆتۆبیایە دەپۆشن.زمانی..لێکدانەوەی..هەنگاوەکانی گشتی جیان!کەوابێ مەرجێکی چونە ناو یۆتۆبیا جیاییە..!بۆ ئەوەی ئەم جیاییەش بە هەست و پێستەوە لە مانا فۆرمالیتیەکانی جودابێتەوە,دەشێ دەسەڵاتی خۆی هەبێت و ,بەو دەسەڵاتە کاربکات و لۆجیکی گشت شتەکان هەڵبووەشێنێتەوە!بەنالۆجیکیەتی شتەکان..,لۆجیکێکیتر بە پێودانگی یۆتۆبیاکە دروستبکاتەوە-واتە-دارِمانی

لۆجیکی دەرەوە(کەنالۆجیکیە بۆ شاعیرو)بیناکردنەوەی نالۆجیکیەتێکیتر لەناووەیدا(کەلۆجیکی یۆتۆبیایە)و...,نالۆجیکیە بۆدەرەوەی خۆی!!بەڵێ..هەموو ئەو لۆجیکانەی شاعیر دەیهێنێتەگۆڕێ و ناویان لێدەنێت و ئیشیان پێدەکات گشتی ئەفسانەیین,چونکە لەدایکبووی جێگەیەکن کە خۆی نیەو ئەفسانەییە لەکاتێکدا (ئەفسانەش زەرورە بۆ تەواوکردنی کەموکوڕییەکانی واقیع-شتراوس-)

هەر بەم دەستەواژە نوێیەو رەنگاڵەییەیان ..ئیعلانی گشت جیاوازییە نامەئلوفەکانی خۆیدەکات,لەبەرامبەر مەئلوفیەتی واقیعە تەقلیدییەکەداو,لەو پرسیارانەی لێدەکات کە رێبین هەردی گوتەنی:(لەجەوهەردا پرسیار بریتیە لە گێرانەوەی-ناکۆکی-بۆ جێگایەک کە خۆی بێ ناکۆکی دەبینێت)!کەواتە هەر لە یۆتۆبیاکانەوە رووبەڕوی ئەو واقیعیەتە دەبینەوە کەخۆی بێ ناکۆکی دەبینێ.

ئایدۆلۆژیای ئەو واقیعیەتە کۆنسێرڤەتیف و پاسیڤە....وەلێ یۆتۆبیا ئافەریدەسازو بێسرەوتە.ئەو ئایدۆلۆژیایەی ئاسۆییانەو راگوزەرانە لەرووی دەرەوەی شتەکان دەدوێت,بەخزمەتی خۆی.کەچی یۆتۆبیا شاقوڵیانەو فرەمەودا ناوی ناوەوەی شتەکان دەهێنێتە گۆ بۆ خزمەتی ئەو شتە خۆی...,کەئەمەش لەوێوەڕا راگەیشتنیشە بەخودی خۆیشی!ئەو واقیعیەتە فریودەرەی بە بیانوی سەرگەرمی بە مێژووە قەبەکانەوە...وردە مێژووەکانی فرێداوەتە دەرەوە!کە لەراستیدا شتێک نیە گەورەو بچوکبێت..ئەوە دەسەڵاتی -بینین-ەکانە گەورەو بچوکی بەسەر دیاردەکاندا دەبەخشن و دەسەپێنن.ئەگینا هەموو دیاردەگەلێک -نسبیەتی-گەورەوبچوکی لە خۆیدا هەڵگرتووە!گەر حوکمی قۆناغیش لە بەراوردکارییەکانیدا

ئەفزەلیەتێکی ئەبەدی فەرزبکات و ئامباڵای دیاردەکان داپۆشێ! لەو کاتەدا ناتوانین گشت رەهەندێ نازبکەین و شیتەڵ بکەینەوەو بکەوینە دیالۆگ لەگەڵیدا!ئەو دەمە دەتوانین بڵێین:(هیچ چاوێک عاشقانە نەیڕوانیە زەوی

هیچ کەس بە بینینی پەنجەرەیەک شەیدا نەبوو هیچ کەس قەلەباچکەیەکی بەسەر کێڵگەوە,بەجیدی وەرنەگرت-سپهری-) لە راستیدا ناتوانم گومان نەکەم لە دڵسۆزی ئەوەی فریوم دەدات بە دارستانێک و کەچی روداوەکانی ناو دارستان نابینێ..وشەیدای نابێ..و بەجیدی وەرینەگرێت!(مەگەر چکۆلەترین وردتکەی ئەم جیهانە,دنیایەکی بێکۆتایی نیە؟-نیتشە-) بۆ زەمەنی ئەفسانەییش,نمونەیەکی زیندوت

بۆ دەهێنمەوە لە تەلەفزیۆندا کە چەند دیمەنێکی کۆڕەوەکەی پیشاندەدایەوە,کەدیارە لە ناخی سڕرکراوی هەر بنیادەمێکدا دەیان شانامەی تراژیدی بەیاننەکراو هەبووا!وەلێ ئەوەی جێی سەرنجبوو:هەڵبرینی منالێکبوو بە دەستی کەسێکەوە کە دەیویست بیداتە دەست دایکەکەی کەلە لۆرییەکدابوو رێیدەکرد..لە نێوان منالە هەڵبراوەکەو دایکەکەدا 50سانتیمەترێک نێوان و فاسیلەیانبوو,,بە پێوانەی زەمەنیش هەر زۆر کورت ماوەبوو-بەلام-بۆ دیتنی من, ئەو دیمەنە:نەمەسافەکەی نەزەمەنەکەی هێندە کورتنەبوون –بەلکو-بیابان و زەمەنێکی ئەفسانەیی لاموتەناهیبوو لە(مەحاڵ)!مەحالی نێوان گەیشتن و نەگەیشتن..خورپەو لێکدابران..ونبوون و یەکدینەبینینەوە..تەنهابوون..ترس..وبەندی دڵپچران..وجەرگ هەڵقرچان..ولەدایکبوونی مەرگەساتەکان....و..تاد!تەماهیبوون لەگەڵ ئەو حالەتە پڕ لە مەحالانەدایە-شاعیر-لە سیاسی..وژورنالیست..وشۆرشگێر..وخەلکانیتر جیا دەکاتەوە!شیعریش بێ ئەو ئەفسانانەی کەسازیان دەکات ,سازگارییەکانی دەمرێت. چونکەشیعر بۆخۆی جۆرێکە لەو ئەفسانانە.شاعیریش دێوانەی ناو ئەو مەملەکەتەیەو(دنیای دێوانەیش نە هەقیقەتی تیا پایەدارە و نە دڵنیایی-نیتشە-)ئالێرەوەیە بەربوونەوەو لێکدابڕانی گەلا و لق بۆ من مانادارەو جێی رامان و بینینە چونکە نابینرێ..چونکە مەحالە(چارەسەری مەحالێش هەر مەحاڵ خۆیەتی)!! ئەمەیە راهێنانی رۆح بۆ ئێشکگری و مانەوە بەدیار غەمی هەناسەی لانەوازێکەوە!لەدەرگادانی ئەو دەرگایانەی کە چاوەڕێی لێدانن!ئەو-با-یەی پێویستی بەهاودەمێک هەیە لە شەوێکدا لەگەلێدابێت و گوێی لە قسەکانی دلێبێت لە- مەنفایەکی ئازاد-دا!!چیتر من ناتوانم,گەر کەمێکیش بێت ..متمانە بە ئیحساسی ئەو کەسە نەکەم,کە گرنگیبەبرینی سەگێکی نەناس دەدات!لەغەمی ئازادبوونی پشیلەیەکدایە کەگۆشتەکەی مالی خۆیانی خواردووە.گەرچی ئەمانە عاتیفەی رووت دیارن ,وەلێ مەرجگەلێکی ..بێمەرجن بۆ ناسینەوەی ئینتمای ئەو کەسە وەک لێپرسراوییەتی و ئەخلاق.ئاخر چۆن هەست بە-بێگوناهی- ئەوانە نەکەم کە هەست بە-گوناه-دەکەن,لەبەرامبەر شتەکانی تردا..و تەنانەت گوێشیان لە(دەنگی پێی ئاوە-سپهری) ئەوە دیکتاتۆرەکانن هەمیشە خۆیان بەبێگوناه دەبینن..ودەرەوەی خۆیان بەگوناهبار لەقەلەم دەدەن وسزایان دەدەن.

بەلای منەوە هەر ئەوەیە نهێنی قسە پڕ پرسیارەکەی ژنە شاعیری ئینگلیزی(کاترین رین)کەدەبێژێ:(ئێمە دەربارەی قەترەیەک دەزانین لەناو زەریادا,وەلێ ئەی زەریای ناو قەترە چی؟!) ئەم تێرامان و وردبینیانە ئەگەری تر بۆ کرانەوەی ئاسۆ لەناو ئاسۆی بینینماندا فرەتر و بەبەرەکەتتر دەکەن..وکەرەستەیەکی شاعیرانەش دەخەنە بەردەستی رۆحی شاعیر بۆ ئێشکردنە ئیستاتیکیەکانی و ناولێنانیان. ئاخر(کەسانی تازەگەر زۆرجاران ناولێنەری شتەکانبوون-نیتشە-)کەکۆی هەموو ئەو رەگەزانە لە بەرژەوەندی زیندویەتی دەقی شیعریدان...ئەو شیعرانەی-زۆربا-یانە دەژین و دەلێی- بەردی فەیلەسوفەکانیان-لەگیرفاندایە.

ئاوات:نەبوونی سنوور یا پابەندنەبوون بەجوگرافیای شوێنەوە کارێکە,نوێیە لە شیعری کوردیدا,بەڵام لەرۆژئاوا عەیامێکە کاری پێدەکرێت.پرسیارەکەم ئەوەیە لە شیعری تۆدا ئەم پابەندنەبوونە بەجوگرافیای شوێنەوە ئامادەیی هەیە,ئایا بەجیهانیبوونی ئەدەب ئەم جۆرەتێروانینەی لە هزری تۆدا سەقامگیر کردووە؟

ئەنوەر: پێموایە جیهانی ئەدیب مامەڵەکردن و ژیان و مردن و تەماهیبوونە لەگەڵ بزاڤە میتافیزیکیەکانی ووشەدا..وهەرفەنتازیا نازکراو..و نازنەکراوەکانی ووشەشن دەبنە-مەودا-جیاجیاکانی ئەو وجودە سەرکێش و سرکەی شیعر.لەوێرا بەپراکتیکبوونی روئیا..و وێناکانی ووشە لە بۆشاییەکاندا چارەنوسی خۆیان دەدەنە دەست کراوانە هەمیشەییەکەی خۆیان.ئیتر ئازادی ووشە..وئازادی خوێنەر,دەبنە سەرهەڵدانی فرەئاماژەیی و فرەمانایی..وئاراستەی ئەو رەهەندانەن دەستنیشانی سنوور تەسکی یا بێسنووری بە تێکست دەبەخشن,
نەک خواستی نوسەر بەتەنها...,دەنا کێ هەیە حەز نەکات جیهانی بێت؟بۆیە وەک خۆم کە شیعر فرەفۆرمی نامۆبوون و هەیەجاناتەکانی رۆحم بێت,,ئەم حاڵەتە ناشەمزێنم..وچاولە دوی شەپۆلە خۆرسکەکانی ئەو نامۆبوون و هەیەجاناتانە دەبم,کە چ فۆرمگەلێک هەڵدەبژێرن بۆ خۆیان...بێئەوەی لێی بپرسم بەرەو کوێم دەبات,لێی دەگەرێم هێدی هێدی ئەو پارانۆمایە خۆی خۆی بنوسێتەوە.جا ئەو پرۆسەیەش پڕە لەگەیشتن و نەگەیشتن..سەوز بوون و هەڵوەرین.بیابان و بارانی بە خوڕەمی کوێستان..سەفەری سەرمەدی و وچانگرتن لەسەر رێزە رێزەی ئەوسەفەرە واتە-مەوجدانی تێکستێ کە پێیەکی لەسەر-بوون-ەو,پێیەکی تری لەسەر_نەبوون-ە!من ئەو مرۆڤە لەتبووەی نێوان ئەو کێشمەکێشانەم و -دەق-یش هێوریەکی یاخود وچانێکی دوای ئەو کێشمەکێشانەن.تۆ بڵێی ئەو ژانە بەژن زراڤ و قەشەنگە هەستێکی زاتی یاخود گشتی بێت؟
من لەوازییەکی رۆحی دەدوێم جوانە کە دەبێت بەتێکست و,دزێویشە لەبەر ئەوەی وێناکردنەوەی گشت کێشمەکێشەکەنین.
کە تێکست پەرشبوونەوەوجەمبوونەوە بێت...,کە لە ئاوێنەکانیدا لە خۆت رادەمێنی,هێشتا تێکستەکانی خودی خۆت نین! ئەی -خود-ی من کامەیە؟وێدەچێ بەردەوامی تێکستەکان-واتە-گەڕانی هەمیشەیی بەدوای خودی خۆتدا.گەڕان لەدوی دوا فۆرمی رۆحدا. کە ئەمەش مەحاڵ بێت,کەوابێ شیعر گەڕانێکی ئەبەدییە بۆ گوزارشتکردن لەو فۆرمە مەحاڵە! کە ئەو فۆرمە...بێفۆرمەش نارسیسیەتی-خود-ێکی بە تێکستکراو نیشانەداتەوەو تیرۆری کردبێت,یاخود تیرۆری بکات.شاعیریش ناچارە گومان لە هەموو فۆرمێک بکات.کەوابێ دوا شیعریش وجودی نیە.ئەمەیە برۆست گوتەنی: (بەهەشتی راستەقینە بەهەشتی ونبووە)جالە رێگەی ئەو دەقەوە خوێنەریش بتوانێ مومارەسەی وجودو ئازادی ئاگاییانەی خۆیبکات,ئەو دەمەشیعرەکە(ئەو رووبارەیە کە هەموو کەسێک دەتوانێ بەئەندازەی پەرداخەکەی خۆی ئاوی لێبخواتەوە..بێئەوەی لەئاوی رووبارەکە کەمبێتەوە-نیمایۆشیج-).میکانیزمێکی تری ئەوەی شیعر رووی لە جیهانیبوونە,بەلای منەوە دەگەرێتەوە بۆ شکاندنی ئەو

چەمکە دۆگماو بێ ڕۆحانەی ئایدۆلۆژیاو یاوەرەکانی کە بوونی فەردییانەی مرۆڤی ئێمەیان سڕیبووەوەو,سەربەخۆیی رۆحی خۆی لەدەستدابوو بۆیە هەموو شتێکی گیانفیدای ئەو دەکرد.هەنوکە خود..وتەنیایی..و ئازادی..و ئیغتراب...تاد چەمکگەلێکی وجودی و گەردونین وساناتر ڕەهەندێکی کراوەترو جیهانی دەدات بە دەق نەک بڕیاری پێشوەختی شاعیرەکە. هەرساتەوەختێ نوسەر خۆی لە سنووری بەندە بە-قاعیدە-بووەکان ڕاپسکان و سەرگەرمی حالەتە-استثناء-ەکان بوو پەنجەرەی زیاتری والاکردووە بە رووی دیدگاو جیهانبینیە ئیستاتیکیەکانیدا.داخۆ ئێمە ئەو ستایشکەرانەین لە دنیای شیعردا!؟

ئاوات:پرۆسیسی نوسینی شیعر,ئێستا..لەلای شاعیرانی تازە(کەدیارە بە ژمارە کەمن)ژێرخانێکی مەعریفی هەیە,واتا کاتێ دەقێکی شیعری نوێ گوێبیست دەبین ,هەستدەکەین لە ڕۆشنبیرییەکی چڕەوە بەرهەمهاتووە راڤەت بۆ ئەم گوتەیە چیە؟

ئەنوەر: بۆئەوەی تێپەراندن هەبێت,بەناچاری دەشێ جورئەت هەبێت,جورئەتیش ئامادەیی دەوێ..ئامادەگی باوەشکردن کردن بەمەحالدا! جولان لەمەحالاتەکانیشدا قودرەتێکە کەمەعریفەی تیادەتەقێتەوە.کەمەعریفەیەکی-حیسی-وایەکە ناتوانین بەلگەی بۆ بهێنینەوە یاخود ئەندازەگیری بکەین,تەنها دەتوانین هەستی پێبکەین چونکە ناشێ وجودییەتی مەعریفە وجودی شیعرییەکە کەمرەنگ بکاتەوە
بەلکە دەبێ لەناو ئەودا-واتە-شیعردا ئافەریدە ببێت.وەک ئەوەی-میوەیەک لە گوڵ دروست ببێت,ئیتر ناتوانین بلێین کامیان لە کامیانەوەیە چونکە بەریش هەیە گوڵە- بەلێ شیعر بۆ هەیبەتە تەلیسماوییەکەی خۆی تەنها ناتوانێت متمانە بەئاستێکی غەریزییانەی شیعر ببەستێ و تەنها بە ڕەهەندێک و کەرەستەکانی ئەو ڕەهەندە خۆی بینا بکات.گەر کردیشی سوپەرستایڵ نابێت یاخود شیعرێکی عادەتی دەبێت نەک-فوق العادە-! بۆیە کۆمەلێ ئاست و مەوداو ڕەهەندو کەرەستەی تر هەیە کە بەشداری لە گرێچنی ئەو پانۆرامایەدا دەکەن..وقولی..و,دووری جیاجیاو تۆکمەتری پێدەبەخشن..کە ئەمە جورئەت و ئامادەگی تازە لە شاعیرەکەدا دەتەقێننەوە..کە هیچ سنوورێک بە ڕەسمی نەناسێت,تەنها (لێبگەرێت گوڵی شیعر خۆی لە خۆیدا بپشکوێ)دەشێ لە سایەی ڕۆشنبیرییەکی قرچۆک و دەردەدارو تەنکی کوردیدا,نەتوانین لە شیعرێکی چکۆلەدا...پرسیاری گەورە لەپێشدەم ژیان و دنیادا دابنێین!؟ کە ئەمە بۆخۆی دەگمەنەو ئەوە بۆ ڕۆشنبیری کوردی لە ریزی نەبوندایە(بمبەخشە ئەمە بۆچونێکی لاسارانەی منە). نەبوونی ئەم حالەتانە بۆ شاعیر دەرەنجام توشی پێچە بەدەورەو بابەخولێی دەکات بەدەوری ناوەندێکدا,کەبە زیانی شیعرو لالبوون و هەژاری جیهانبینییەکەی دەگەرێتەوە.گەرچی گشت ئەمانە بە راستی وەربگرین-ئەوا-زۆر دوورە لەو قەیدو بەندە نەزۆکانەیەی ئایدۆلۆژیا بە زۆر دەیکات بە ئەرکی ئەدەب لە خزمەت نەتەوە..وچین..وبەرژەوەندیتر. ئیدی ئەو خۆ ڕاپسکانە بەئاگایانەی -فەرد-لە تاک میتۆدی و تاک

مەرجەعی و,,کردنەوەی چەندین پەنجەرەی رۆشنبیریتر...روون بینی و لە هەمانکاتدا نەفەس درێژییەکی عارفانە دەبەخشن بە شاعیرەکە.دیارە ئەزمونی دەوڵەمەندو چڕوپڕیش متمانە بەخۆبوون و شارەزایی و شوێن پێهەلگرتنی ئەگەریتر,ئیرادەی ناترسێنێ و دەکەوێتە هەڵکۆلین و ئەناتۆمیەتی شتەکان..کە لەپێناو ریسکە ئیستاتیکیەکەیدایەتی..وزامنکەری رەوتە بێسرەوتەکەی سروتە شیعرییەکەشین.جا بۆ ئەوەی تێشوی ئەو سەفەرە رووڵە بەرهوت نەکات و هەمیشە تەڕاوەت و هەڵقوڵینی خۆی بپارێزێ و تازە بکاتەوە,دەخوازێ ئەو پەندە کلاسیکیە بە خۆی بسەلمێنێ و دووبارە بکاتەوە,کە چەندێ لە خوێندنەوەی بەردەوامدا بێ و بزانێ هێشتا نەیزانیوە ,واتە کارکردن لە-نەزانین-دا-نەبوون-دا ,مەحاڵەکاندا ئەمەش داینەمۆی دنیای فەردێکە کە هیچ پشت و پەناگایەک پەینابات جگە لە بەرهەمهێنانی مەعریفەو ئیش پێکردنیان.بۆ بەدیارکەوتنی ئاماژەکان و خوڵقاندنی فیکرێکیتر,کە لەدەرئەنجامی کایە مەعریفی و ئەو پەیوەندییە ئاڵوگۆرکەرانەدا لە نێو رێڕەوە شیعرییەکەدا چاویان کردۆتەوەو لە خزمەت نارسیستیەتە شیعریەکەدا هاتونەتە وجود بۆ خاتری کەشفکردنی:نهێنی نێوان بەرزەخەکانی ئەقڵ و رۆح,روانین و شت,خود و ئەوانیتر..و تاد رودانی ئەو پرۆسیسە یەکبەدوایەکانەش هەر کەوتۆتە سەر کەش و هەوا پر قەریحەکەی دەقە شیعرییەکە,کە چۆن زەمینەو بوار بۆ دروستبوون و هاتنە گۆی زمانەکانی تر دەرەخسێنێ کە هەڕەشە لە وجودی شیعرەکە ناکەن. بەڵێ بۆ ئەوەی چیتر شیعر تەڵقین دراو..ودەستکورتێکی بەرقاپی ناوەندە یەقینگەراو دوگماکان نەبێت ,وا پێویست دەکات بە کایە مەعریفیەکان پرسیارو گومانەکانی بەجێ و دەوڵەمەند بکات...تاکارسازبێت و لەگشت هەنگاوێکدا متمانە بکاتە سەر سازگارییەتی گەنجینە مەعریفیەکانی خۆی. کە شیعر دۆزینەوەی پێگەیەکی نەناسراوی تری ژیان بێت لە جوگرافیای-وجود-دا.ئیدی مەعریفە لەگشتییەتی خۆیدا مامانی فیکرەی تر دەبێ,بۆ تێگەیشتن لەو پێگەیەو هەروا ئەگەری کەشفکردن وئافەریدەکردنی پێگەی تری نائاشنا ساناتر دەکەن.وەلێ چۆن بەهرە بە تەنها وەک رەهەندێک بەس نیە بۆ بەردەوامی شیعری زیندو..ئاوهاش مەعریفە رووت و قوتەکان نین شیعر دەهێننە وجود.گەر هەر هەوڵێکیش لەو میانەدا بدرێ تاسەر ناگاتە هیچ.گەر دروستیش بێت گوتارێکی کۆلاجکراوی ئەوتۆ دێتە گۆڕێ کە شیعرییەتی تێدانابێت,گەر تیاشیدابێ نەژیانی لێدەچۆڕێ..نەرۆحی تیایە.بەڵکە ئینسکلۆپیدیایەک دەبێت لە خڕکردنەوەو تۆمارکردنی زانیارییەکان و هیچی تر!بەلێ بەتەنها باڵێکی مەعریفە شیعر هەڵنافرێنێ-بەڵکە-هەماهەنگی رەنگەکانن پەلکەزێرینەی شیعر دەنەخشێنن لە ئاسمانی کراوەی دەق دا!(ئەو ئاسمانە بێپایانەی..ئاسمانێکە کەلەوێ نەزەمینێکە وە نە ئاوێک..نەئاگر و نەهەوایەک..ئەوئاسمانە نەمەحدودیەتی شوێنە,نەنامەحدویەتی زانیارییەکانە..ئاسمانی نەمان,نەبوون,نەئاسمانی ئیدراک و نەبێ ئیدراک.نەئەم جیهانە نەجیهانێکی تر..نە هەردوکیشیان.نە خۆرەتاوو نە مانگ,ئەی ئەوانەی کە ئەم رێگەیە دەپێون, دەڵێم:کە نەهاتن هەیە,نەرۆیشتن نەبەردەوامی و نەوێرانی,نەبەرهەمهێنان,ئەو بێ بونیادو بێ تەکامول و بێ شەرتە .ئەمە کۆتایی رەنجە-بودا-)

ئاوات:دیمەنە یەکلەدوایەکەکانی وێنە(یان وردتر:دیالۆگ کردنێکی چڕ بە چەندان بروسکە شیعر)کەوا دەکات لە سەرجەم گۆشە نیگاکانەوە دیاردەیەکی ئاسایی-مەئلوف-بکەیتە پرۆسەیەکی ئەفراندن,پێموایە خاڵی جیاکردنەوەی تۆو شاعیرانی هاوشێوە نوسی وەکو تۆ لێرەوەیە.

ئەنوەر: لە خاڵەکانی پێشودا جەختم لەسەر ئەوەکرد من هەمیشە گومان دەکەم لە دوا دیمەن و دڵنیاییم پێنابەخشن.هەر بۆیە ئەو نادڵنیاییەو ئەو گومانە یەک لە دوایەکە بەفەڕانە دەشێ هۆیەک بن وێنە لە دوای وێنەو خەیاڵ لە دوای خەیاڵ قەتارە ببەستن و تێریان لێنەخۆم فراوانبونەوەی ئەو مەملەکەتانەو یەکبەدوا هاتنەکان فەراهەمکەری ئازادییەکانی منیشە.گەرەکمە لە مەسافەی جیاواز جیاوازدا,بە نائاشناییەکانیان ئاشنا بم..و ئەمەش زەمینە خۆشکردنێکە کە گەشتەکانی خۆمیان لەگەڵدا دەستپێبکەمەوەو جارێک ئەوان ڕێنماییکەرم بن و جارێک من ڕێنماییکەر!جارێک ئەوان گۆرانیبێژن و جارێکی دی من گۆرانیبێژ,زۆرجاریش بە یەکەوە ئەو کۆراڵە دەسازێنین.وەلێ لەسەر هیچ یەکێک لەو حاڵەتانە بریارم نەداوەو خۆرسکیانە خۆیان هاتون. من بۆ خۆشم لەو بەرخوردە عەفەوییانە ورد دەبمەوەو,لە نهێنی ئەو خەیاڵ و هاندەرە شاراوانە رادەمێنم لەو چەمکە جیاوازانەی کە لە دەرەوەی ئیختیاری من کەرنەڤاڵە شیعرییەکە بە ئیرادەی سەربەخۆیی خۆیان دەخولقێنن.ئاهەرلەوێرایە جارێکی تر من بە ئیختیارە
راستەقینەکانی شوناسی خۆم دەگەمەوەو,لە ناسینەوەیاندا بۆنی بەشێک لە وجودە خەفەکراوو بێشوناسەکانی خۆمیان لێدێت. کە ئەم حاڵەتانە هاوکێشەیەکی هاویەک و لە هەمانکاتدا دژ بەیەکی وەها پێکدەهێنێت کە بۆ خۆشم سەیرە!دەڵێی فاڵەو بۆ نامۆگەرایی و کێشە کەینونی و دەرونی و مێژووییەکانی خۆمی دەگرمەوە.تۆ بڵێی یەکبەدوایەکاهاتنی ئەو وێنانە ئەوە نەبێت لە تخوبەکانی ئیرۆسیەت دانەبریم؟!تۆ بڵێی ئەم هەڵکۆلینە بەردەوامە داینەمۆی زەین روونی روئیا شیعرییەکانی من نەبن؟یاخود مافی قسەکردنی خۆیانبێت ئاوها بدوێن تا بزانین لە کوێدا بەیەکبگەین و لە چیدا لە یەکتر جیاببینەوەو فاسیڵەکانی نێوانمان
مەرجی ئازادبوونی ئەوان و ئازادبوونی منیش بێت.دەشێ لە بارێکی تردا ئەو دیمەنە جیاجیاو یەک لە دوایەکانەی سەراب..بارا ئەستێرە..مانگ..نان نیشاندەرەوەی نادڵنیایی و ناسەقامگیری لە مندا بەیانبکەن و خۆیان بە من دەنوسنەوەو پێمدەلێن:ئەمانە وێنەی راستەقینەی ئێمەنین و بگەڕێ بە دوای وێنەی ترماندا.بەڵێ دەشێ گەرەکم بێت,دوا وێنە سرکەکەیان رابهێنم..هەرچی
دەکەم بۆم رام نابن ,جا ئەوەتا هەژاری منە..یا لوتبەرزی ئەوان,لە سەرێکەوە شادمانیشم ئەمە لەو هەقایەتە دەچێت(کەباوکێک لەسەرە مەرگدا بە کوڕە تاقانەو کارنەکەرەکەی دەبێژێت:کوڕم بمبەخشە کە خۆم بە هەژارو دەستکورت پیشاندایت بەڵام ئێستا ناچارم پێتبڵێم لە زەوییە نەکێڵراوەکەماندا گەنجینەیەکم شاردۆتەوە,گەر بۆی بگەڕێیت بەختەوەر دەبیت.کوڕەش دوای مەرگی باوکی
بە ناچاری و لە خۆشی گەنجینەکە دەکەوێتە ئەو جەنگەوەو بست بە بستی زەوییەکەی هەڵدایەوەو کێڵای کەچی هیچی نەبینیەوە..

دواتر تێگەیی مەبەست لە گەنجینەکە کێلانی زەوییەکەو بەرەکەتی دوای کێلانەکەیە).پێدەچێ هەلۆەدابوونەوەکەی منیش بۆ جوانترین و شۆخترین و سیحراویترین ئەو وەهمە شیرینەبن کە بونەتە مایەی ئەم وێنە جیاجیایانە.لێرەدا جیاوازی من ئەوەیە زەوییەکەی من گەردوونە بێ سەرحەدەکەی ناو ناخی خۆم و مەحالاتەکانەتا بیکێلم هەر تەواو نابێت...بەردەوامی زیندەگیش ئەو تەواو نەبونانەیە و((وجودیش لەو خۆشیەدایە کەلەژیاندا هەولی بۆ دەدەین و پێی ناگەین – کامۆ)